

نقش دهیاران و شوراهای خودمراقبتی اجتماعی

همه برای سلامتی، سلامتی برای همه

زهرا پاکیزه پور

کارشناس گروه آموزش و ارتقای سلامت
معاونت بهداشت دانشگاه علوم پزشکی شیراز

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه مقاله:

تعریفی از خودمراقبتی اجتماعی را بیان کنند.

نقش شوراهای دهیاران را در برنامه خودمراقبتی اجتماعی توضیح دهند.

تأثیر مشارکت شوراهای دهیاران را در ارتقای سلامت جامعه شرح دهند.

مقدمه

برنامه خودمراقبتی از سال ۱۳۹۴ در چهار حیطه فردی، سازمانی، اجتماعی و گروه‌های خودیار با هدف توانمندسازی فرد، خانواده و جامعه برای تأمین، حفظ و ارتقای سلامت افراد جامعه تدوین و اجرا شده است. ارتقای سلامت نیازمند ایجاد سیاست‌های عمومی سلامت، خلق محیط‌های حمایتی، تقویت اقدام جامعه و توانمندسازی مردم است و این موضوع بدون همکاری و هماهنگی بین‌بخشی همه مسؤولان و خدمتگزاران مردم ممکن نخواهد بود. سازمان بهداشت جهانی نیز، اهمیت مشارکت اجتماعی را در تعریف خود از سلامت و ارتقای سلامت به رسمیت شناخته است.

- افزایش آگاهی، مسؤلیت‌پذیری، توانمندی و مشارکت ساختارمند و فعالانه فرد، خانواده و جامعه در تأمین، حفظ و ارتقای سلامت با استفاده از ظرفیت شوراهای اسلامی شهر/روستا/شورایاری‌ها و دهیاری‌ها
- کاهش نابرابری‌های سلامت در شهر و روستاها و ارتقای عادلانه سلامت جوامع شهری و روستا

حیطه‌های فعالیت شوراهای سلامت

- بهبود تغذیه و امنیت غذایی
- ترویج شیوه‌های زندگی سالم
- توسعه سواد و آگاهی
- کسب مهارت‌ها و حرفه‌آموزی در روستا برای کاهش بیکاری
- ایجاد محیط‌های کاری سالم
- تهیه و تدارک شروعی خوب در دوران ابتدای کودکی
- سلامت روانی افراد جامعه
- سلامت معنوی افراد جامعه
- سالم سازی محیط روستا
- عدالت در ارائه خدمات سلامت
- مسکن سالم
- تأمین حمایت اجتماعی
- کاهش سوانح و حوادث خانگی و جاده ای

نقش شوراهای دهیاران در خودمراقبتی اجتماعی

یکی از عرصه‌های حضور شوراها و دهیاران در حوزه سلامت در مناطق شهری و روستایی، عرصه

از این رو برنامه خودمراقبتی اجتماعی به عنوان یکی از حیطه‌های برنامه خودمراقبتی با تکیه بر اصل هماهنگی و مشارکت معتمدان و افراد ذی‌نفوذ، شوراها و دهیاری‌ها در جهت پیشبرد برنامه‌های بهداشتی و کاهش خطر بیماری‌های واگیر و غیرواگیر گام برمی‌دارد.

خودمراقبتی اجتماعی

خودمراقبتی اجتماعی فرآیندی انتخابی، مشارکتی و فعال برای ارتقای سلامت یک جامعه است که توسط ائتلافی از شهروندان آن جامعه، طراحی، اجرا، پایش و ارزشیابی می‌شود. هدف از اجرای برنامه خودمراقبتی اجتماعی، توانمندسازی جوامع مختلف برای توسعه محیط‌های سالم و حامی سلامت است و برای تحقق این هدف، شوراهای اسلامی شهری و روستایی و شورایاری‌ها می‌توانند نقش مهمی در جلب مشارکت اجتماع برای کنترل بر عوامل تعیین کننده سلامت داشته باشند.

اهداف اصلی اجرای برنامه خودمراقبتی اجتماعی

- آگاه سازی مردم از حقوق و مسؤولیت‌های اجتماعی خود و استفاده از ظرفیت محیط‌های ارایه مراقبت‌های سلامت برای رشد معنویت و اخلاق اسلامی در جامعه
- تحقق رویکرد سلامت همه جانبه و انسان سالم در همه قوانین، سیاست‌های اجرایی و مقررات با رعایت اولویت پیشگیری بردرمان

وظایف شوراهای شهری، روستایی و شورایی

شامل موارد زیر است:

- برگزاری جلسه حداقل فصلی یکبار، تهیه صورت جلسات، پیگیری مصوبات و اقدامهای مربوط
- تدوین برنامه عملیاتی یکساله و تعهد به اجرای آن
- همکاری در برگزاری جلسات آموزشی برای اعضای شورا و مردم محله
- فراهم کردن امکانات و تسهیلات رفاهی بهداشتی و درمانی در محله و جامعه
- ارزشیابی داخلی و بازنگری برنامه عملیاتی
- ایجاد، اصلاح، تغییر خط مشیهای شورای شهر، روستا و شورایی به منظور ایجاد محله و جامعه سالم
- شناسایی و هدایت منابع شهر و روستا در جهت توسعه سلامت
- تقویت اجرای طرحهای ملی با بهره‌مندی از ظرفیت شوراهای
- توانمندسازی اعضای شورا در عرصه سلامت به عنوان عنصر محوری در شهرها و روستاها

نتیجه‌گیری

شوراهای دهیاران به دلیل اینکه از میان مردم روستا یا شهر برخاسته‌اند و با فرهنگ، آداب و رسوم آنها کاملاً آشنا هستند و از مقبولیت اجتماعی نیز برخوردارند، می‌توانند نقش مؤثری در توسعه سلامت شهر و روستا داشته باشند. از سویی دیگر توانمندسازی اعضای شوراهای دهیاریها به عنوان منتخبان مردم برای مدیریت و توسعه شهر و روستا، موجب می‌شوند که مشارکت مردم در برنامه‌های نظام سلامت به طور پویا و اثرگذار افزایش یابد.

اجرای برنامه خود مراقبتی اجتماعی است. حضور شوراهای دهیاریها می‌تواند در ارتقای فعالیت‌های مرتبط با سلامت بسیار مؤثر باشد. همچنین این افراد با توجه به نفوذ اجتماعی خود، مردم را به استفاده از خدمات ارایه شده در حوزه سلامت ترغیب می‌کنند. در واقع برانگیختن جامعه برای حضور فعال در برنامه‌های خودمراقبتی نیازمند مشارکت اجتماعی بالاست، که این مشارکت اجتماعی می‌تواند از شوراهای دهیاریها آغاز شود، شوراهایی که برخاسته از متن مردم و منتخب آنان هستند. در واقع شوراهای نمونه بارز مشارکت اجتماعی مردم هستند که می‌توان از این ظرفیت در تحقق بخشیدن به شعار «بهداشت برای همه» یاری گرفت. شوراهای شهری و روستایی، یک نهاد اجتماعی با دیدگاهی روشن، جامعه‌نگر همراه با حمایت مردمی، در کنار مسؤولان کشوری، استانی و شهری در جهت توسعه انسانی و ارتقای سلامت شهر و روستا گام برمی‌دارند.

در برنامه خودمراقبتی اجتماعی، یکی از اعضای شورا برای برقراری ارتباط با حوزه بهداشت و درمان منطقه تحت پوشش از سوی شورای شهر/روستا/شورایی تعیین می‌شود. این فرد مسؤول پیگیری اقدامهای اجرایی مرتبط با سلامت در شورای مذکور و نظارت بر اجرای برنامه است.

منابع

- قاسمی فرد فاطمه، جهانگیری کتایون، حاجی نبی کامران. تأثیر توانمندسازی اعضای شوراهای اسلامی روستا بر اجرای برنامه خودمراقبتی فردی. فصلنامه علمی پژوهشی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، ۱۳۹۷؛ ۶(۳): ۲۸۳-۲۹۲
- رضایی فرشید، اردستانی مناسادات، سلیمانیان آتوسا، سربندی فاطمه و همکاران. دستورعمل اجرایی برنامه ملی خودمراقبتی. ۱۴۰۲/۲
- حق گشایی ثمانیه، محمد واحدی راضیه، حجازی صغری. خود مراقبتی اجتماعی. فصلنامه بهروز. پاییز ۱۳۹۷. ۲۹: صفحه ۸-۹